KATMERLİ BİR YABANCILAŞMA OLARAK GÖÇMENLİK ÜZERİNE KAVRAMSAL AÇIKLAMA DENEMESİ

Hüdayi SAYIN[1]

Öz

Yabancılaşma, insana ait olanın kendisine ait olmaktan çıkması ve ona karşı kullanılması durumudur. Öznenin varoluşsal anlamından kopuşu, kendi gerçekliğine uzaklaşışını ifade eder. Marx'ta yabancılaşma, varlıktan kopuşu, tersine dönüşü, öznenin nesnenin hizmetine ve denetimine girmesini ifade eder. Marx, insanı bir doğa varlığı ve doğaya ait kabul eder. İnsan, önce yabanlık durumunu tamamlar. Yabanlığın aşılmasından sonra barbarlığa geçer, uygarlığa erişir. Barbarlık, insanı toplumsal işbölümü ile tanıştırır. İşbölümü ve onun ikiz kardeşi özel mülkiyet, insanlığın tarihinin doğal sonucu olarak toplumsal bölünmeyi yaratırken bilinci terse döndürür ve yabancılaşmayı başlatır. Uluslararası göç, hareketsiz iki sınır arasında yer değiştiren katılaşmış varlıkları içermez, değişen, süregiden hareketli değerler taşıyıcısı, etkileyen ve etkilenen insan öznelerin seyyaliyeti ile ilgilidir. Seyyal varlık olarak göçmen, varlığını oluşturan, gerçekleştirdiği ülkesel bütünlüğü terkederken, öznelliğinden birşeyleri terkederek, eksilterek ilerler. İçinde ilerlediği süreç, onu kendisine yabancılaştırır, dışsallaştırıp nesneleştirir. Metin boyunca, göçmenin içinde varlığından kopup, gerçekliğinden uzaklaştığı süreç, Marksist yabancılaşma kuramı çerçevesinde tartışılacaktır.

***Anahtar Kelimeler**: Marksizm, Yabancılaşma, Göç, Metalaşma, Özel Mülkiyet*
***JEL Kodları:** B14, B24, B23*

AN ATTEMPT OF CONCEPTUAL EXPLANATION ON MIGRATION AS A STATE MULTI-LAYERED ALIENATION

Abstract

Alienation is a situation that what belongs to man quits belonging to man and used against man. It means disengagement of subject from existential meaning and moving to its own reality. To Marx, alienation means disengagement from existance, returning and the subject being under service and governance of object. Marx accepts man as a creature of nature which belongs to nature. Man, first, completes situation of wildness. After exceeding the wildness it passes on to barbarism and reaches civilization. Barbarism introduces man to division of labor on social scale. Division of labor and its twin-sibling private property, as a natural consequence of history of humanity, creates communal subversion, reverse the consciousness and start alienation. International immigration does not include hardened creatures moving between two stationary border. It is related to mobility of man subjects which change, carry moving values, influence and be influenced. While immigrant, as a mobil creature, leaves the territorial integrity which forms its existence, it moves forward by leaving somethings from its subjectivity. The phase in which the immigrant proceed, alienate the immigrant to itself, externalize it and objectify it. In this article, the phase in which the immigrant disengages from its existence and moving away from its reality will be discussed within the frame of marxist alienation theory.

***Key Words:** Marxism, Alienation, Immigration, Commodification, Private Property*
***JEL Codes:** B14, B24, B23*

[1] *Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, hudayi.sayın©yeniyuzyil.edu.tr, ORCİD: 0000-0002-8994-4088.*

DOI: 10.18092/ulikidince.509539
Makalenin Geliş Tarihi (Recieved Date): 07-01-2019
Yayına Kabul Tarihi (Acceptance Date): 06-02-2019

1. Giriş

1960 yılında Sicilyalı bir ailenin Fas'ta doğan çocuğu olarak melez bir dünyaya gözlerini açan Bruno Catalano, ailesinin Fransa'ya yerleşme kararı ile doğduğu topraklarda varlığından birşeyleri bırakıp, postkolonyalist bir toplumda kimliğini oluşturmaya çalışır. Afrika'dan Avrupa'ya geçenlerin zorunlu rotası olan Fransa'nın "Güney Kapısı" Marsilya'da "emrivaki misafirleri" ve onları çok da sevmeyen şehrin yerlilerini gözlemleyerek büyür. Catalano, 2013 yılında Avrupa Kültür Başkenti seçilen Marsilya'da, "yaşadıkları yeri terk etmek zorunda kalanların içlerinde oluşan doldurulmaz boşluğu" anlatan "Les Voyageurs" (Gezginler) isimli eserlerini sergiler. Sanatçı, başlattığı "eksik heykel" akımı ile insan suretlerinde işlenen "eksikliklerin" sorgulamasını amaçlamıştır. Eserler, içlerinde doldurulması imkansız boşluklar ile ilerleyen gezginlerin gittikleri heryerde kendilerinden bir parça bırakarak ilerlemelerini ve sonunda üzerinde yürüdükleri yolun ya da sürecin bizzat kendisine dönüşerek dışşallaşmalarını, erişmek istedikleri her hedefte tamamlamak istedikleri varlıklarının gideremediği "eksiklikleri" anlatır (Bozkurt, 2016; Karar, 2016). Edward Said gibi, "yabancılık hissini bir türlü üzerinden atamayan gezginin yazgısını hayatı ve yapıtlarıyla örnekleyen biri olarak" (Said, 2006: 13). Catalano'nun yaptığı heykeller, insan yolculuğunun fizik ötesi niteliği ile paradoks oluşturmak üzere fizik yasaları ile inşa edilmiştir. Heykellerdeki "eksik" insan suretleri, ellerindeki bavullar ile dengeye oturur ve bavullar insandaki "eksik" uzuvlar nedeni ile boşluğa doğru düşmeyi engeller. Gezginin ya da bu metnin öznesi göçmenin bütün varlığını sığıştırdığı valizi, kaybettikleri ile oluşan boşluğu tamamlar ve onu ayakta tutar. Catalano, eserini sergilediği Marsilya sokaklarında gezinen sıradan insana, bu "eksik" özneyi ayakta tutan bavulun içinde sadece maddi varlıklar olmadığı düşündürür.

Klasik göç yaklaşımları, göçmenleri ulusal sınırlar arasında değişiklik yapan araçsallaşmış, dışsallaşmış, nesneleşmiş özneler olarak görmekteydi. Güncel araştırmalar, göçü hareketsiz bir sınır değişimi olarak gören klasik yaklaşımları aşmak zorundadır. Artık, bir önceki çağ Said, 2006: 29) gibi 21. Yüzyılın da "göçler çağı" olacağına dair öngörüler yüzyılın başlangıcı itibari ile haklı çıkmış gözüküyor (Lukacs, 1993: 135; Castles, Miller, 2008: 405). Yüzyılın ilk çeyreği bu öngörülerin dramatik ve travmatik pratikleri ile geçti.

Bu metin, göçün karmaşık doğası ile saf ekonomizm kalıplarını aşan niteliğine vurgu yapmak üzere Marksist yabancılaşma kuramı çerçevesinde bir analiz geliştirme gayretleri sonucu ortaya çıkmıştır. Araştırmacı, uluslararası göç ve onun güncel niteliklerini Marksist "yabancılaşma" kuramı çerçevesinde analiz etmeyi deneyecektir. Başlangıçta Karl Marx'ın "yabancılaşma" yaklaşımına ilişkin tezleri betimlenmeye çalışılacak, sonrasında ise "katmerli" bir yabancılaşma olan uluslararası göç tartışılmaya gayret gösterilecektir.

2. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma nitel araştırma teknikleri ile gerçekleştirilmiştir. "Nitel araştırma, teori oluşturmayı temel alan bir anlayışla sosyal olguları bağlı bulundukları çevre içerisinde araştırmayı ve anlamayı ön plana alan bir yaklaşımdır". Şemsiye bir kavram olarak nitel araştırma, "gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel bilgi toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak" tanımlanabilir. Nitel araştırmalar, "(1) doğal ortama duyarlılık, (2) araştırmacının katılımcı rolü, (3) bütüncül yaklaşım, (4) algıların ortaya konması, (5) araştırma deseninde esneklik, (6) tümevarıma dayalı analiz" şeklinde sıralanan altı özellik sahibidir, "ancak bu özelliklerin tümünün bir arada, yapılan her nitel araştırmada bulunması şart" değildir (Yıldırım, tarihsiz: 10-16). Genellemenin öncelikli amaç olmadığı nitel araştırma, kavram ve kuram oluşturmaya yönelik modellerdir. Bu yöntemde amaç, insanın kendi toplumsal çevresini nasıl ürettiği, yaşadığı fiziksel ortamı nasıl algıladığı, yorumladığı anlamaktır.

Araştırma, yabancılaşma ve kavramın Marxist yorumunun tartışması ile başlayacak, sonrasında bu bağlam çerçevesinde uluslararası göç yorumlanmaya gayret edilecektir. Araştırmacı, kendi yönetiminde tamamlanmış alan araştırmalarından elde edilen bulguları, diğer göç

araştırmacılarının Türkiye'de gerçekleştirilen nitel araştırmaları eşliğinde, Marx'ın yabancılaşma tezleri temelinde değerlendirmeyi amaçlamıştır.

3. Kelime ve Kavramsal Sınırlarda Yabancılaşma

Yabancılaşma, Latince "başkalaştırmak" anlamlı "alienation" fiilinden türemiştir. Latince-İngilizce sözlükte "alienatio"; "devralma" "ben'in bir diğerine geçişi" anlamlarına gelmekte, İngilizce'de, "Alienation" sözcüğü ise "bir topluluk veya gruba ait olmama duygusu, aidiyet hissetmeme"dir. Türkçe'de yabancılaşma, Farsça "yaban" sözcüğünden türetilmektedir. Yaban sözünün Farsçadaki karşılığı ise "boş, ıssız yer"dir (Kiraz, 2011: 147-153; Sayılgan, 1975: 120; Seyyar, 2004: 831).

"Yabancılaşma, bir insana ait olanın onun mülkiyetinden çıkması ve kendisine karşı kullanılabilmesi anlamına gelir" (Cornforth, tarihsiz: 173). Yabancılaşmanın; insanın yazgısına hükmedemediği güçsüzlük, yaşamın amacını yitirdiği bir anlamsızlık, kurallara bağlılık duygusunun yittiği güvensizlik, yerleşik toplumsal değerlerden kopma durumunu, yalnızlık duygusunu ve insanın kendi gerçekliliğini kavrayamamasını ifade ettiği söylenmiştir (Demir, Acar, 1992: 377; Seyyar, 2004: 831; akhapedia, 2012). Bir başka ifade ile, "tekrar birlik yaratarak üstesinden gelinebilecek bir ayrılma olarak anlaşılan yabancılaşma" (Rockmore, 2014: 110), kopuş, "bir istikrarsızlık, yerinden edilmişlik ve" (Said, 2006: 13) bireyin kendisini kurgulanan bir toplumsal mercek altında yanlış tanımlamasıdır.

> "…..Günümüzde Marxizmin merkezi kavramları arasında sayılan ve hem Marxistler, hem de Marxist olmayanlar tarafından uygun bir biçimde kullanılan yabancılaşma kavramı, felsefe sözlüklerine ancak 20. yüzyılın ikinci yansında girmiştir. … Kavram, felsefe alanının dışında, yaygın olarak kullanılmıştı: gündelik yaşamda, eski arkadaşlardan veya yakınlardan uzakta kalmak anlamında; ekonomide ve hukukta mülkiyetin bir kişiden diğerine geçmesini (satın alma ve satmayı, çalmayı, hediye etmeyi) ifade eden bir terim olarak; tıpta ve psikiyatride normallikten bir sapmayı, ruhsal sağlıksızlığı ifade eden bir ad olarak" (Bottomore, 1993: 597).

Bu tanımlar eşliğinde yabancılaşma, öznenin varoluşsal doğal durumundan uzaklaşması/atılması olarak açıklanabilir. Anlaşılacağı gibi kavram; önce "varoluşla uyumlu" bir durumu, sonra bir "değişim" sürecini ve bu süreçle ilk varoluş durumundan "uzaklaşmayı" ve "ötekileşmeyi" içinde barındırır. Varoluşsal doğal durumun uzağında özne huzursuz, tedirgin ve mutsuzdur. Yabancılaşmanın aşılması, bir başka ifade ile "yabancılaşmanın kötürümleştirici hüznünü alt etme"k (Said, 2006: 28) için bu sürecin bilincine varılması, "farkındalık" gereklidir. "Ben'in bu parçalanması, Kendi/Ben'i (self)**,** Özne/Ben'den giderek daha çok uzaklaştırır. … İnsan ancak başka Kendi'lerin içinde Kendi'dir. … Bir Kendi/Ben hiçbir zaman kendisini çevreleyenlere gönderide bulunmadan tanımlanamaz" (Touraine, 1994: 296-297).

> "Ben dış dünya ile kendimi ayırdedebildiğim zaman, yani eğer dış dünya benim için bir obje olursa, ancak o zaman onu kavrayabilir ve kendi dünyam kılar ve yine onunla birleşirim. Dünyayı henüz bir obje olarak algılayamayan çocuk, onu usu ile kavrayıp onunla birleşemez de. İnsanın us etkinliğindeki bu ayrılığı yenmesi için yabancılaşması zorunludur. Aynı şey, sevgi için de sözkonusudur. Çocuk, kendisini dış dünyadan ayırmadığı sürece onun bir parçasıdır. Bu nedenle de sevemez. Sevmek için 'öteki', bir yabancı olmalıdır" (Fromm, 1992: 70-71).

20. yy'ın ikinci yarısından itibaren insana dair pek çok soruna yabancılaşma kavramı penceresinden bakılmış insanın kendisine, arkadaş çevresine ve dünyaya yabancılaştığı söylenmiştir (Akman, 2012: 110-111). From yabancılaşmayı, çağdaş insanın "ruhsal bozukluklarının çekirdeği "olarak görür, klinik örneklerle sınıflandırarak açıklar. "Umut yabancılaşması"nda, birey bir gelecek tasarımına, tarihsel bir akışa inanarak, bu tasarımın nesnesine dönüşür ve bu tarihi yargılamaz, tarih onu yaratıp, yargılar. "Düşünce yabancılaşması"nda, gazeteler, liderler, partiler, devletler, dinlerden oluşan kamuoyu putları ve bilgelik tanrılarına aklını emanet eder. Kendi

yarattığı tanrıların düşüncelerini benimser ve köleleşir. Putlaştırdıklarının "fanatiği"ne dönüşüp, yaşamına anlam yükleyerek, ruhsal heyecanlara sürüklenirken, içsel fakirlik, durgunluk ve donukluğa erişir. Yalancı "büyük aşk"ta ise, birey, sevdiği kişiye pek çok duygusunu aktarıp, onu putlaştırırken, kendisini yoksullaştırmakta, sevgiliyi kaybettiğinde boşluğa sürüklenmektedir. Sevgiliyle birlikte yok olan, sevme gücünü sevgiliye aktaran bireyin kendisi olmaktadır (Fromm, 1992: 69-71; Fromm, 2004: 79-82). "Kendisinin doğanın hakimi haline geldiğini sanan yabancılaşmış bir insan, gerçekte nesnelerin ve durumların bir kölesi haline gelmiş, kendi gücünün cansız bir dışa vurumu olan bu dünyanın önemsiz bir kırıntısı niteliğini kazanmıştır" (Fromm, 2004: 90).

4. Yabancılaşmanın Göksel Tartışmalardan Dünyaya Taşınması

Yabancılaşma kavramını Ludwig Feuerbach, Bruno Bauer, Moses Hess'ten etkilenerek, merkezi bir önem atfeten ve kaynağını toplumda arayan ilk kişi Marx'tır. Marx'ta yabancılaşma, kopuşu, tersine dönüşü ve öznenin nesne tarafından kontrol altına alınışını anlatır (Dumenil, Löwy, Renault, 2011: 182-183). 1841 yılında, Hegel'in Felsefe Tarihi Dersleri'ne dayanarak Demokritos ve Epiküros'un tabiat felsefeleri konulu doktora tezini yazan Marx, ünvanını aldıktan birkaç ay sonra yayınlanan Feuerbach'ın "Hristiyanlığın Özü" isimli eserinde (2008) tartışılan Hegel'e karşıt görüşlerden yola çıkarak "yabancılaşma" yaklaşımını ortaya koymuştur.[2]

Marx'ta bir yabancılaşma kuramı olup olmadığı konusunda farklı üç ana eğilimden bahsetmek mümkündür. Birinci eğilim yabancılaşma kuramının Marx'ın gençlik eserlerinde görüldüğünü ve olgunlaşma döneminde Marks'ın bu teoriyi bıraktığını söyler. Buna tepki olarak ikinci eğilim tam tersine Marx'ın olgunluk döneminde ekonomizme saplandığını gençlik döneminde geliştirdiği yabancılaşma kuramının gerçek Marx'ı ifade ettiğini söyler. Üçüncü eğilim ise Marx'ın gençlik ve olgunluk dönemi arasında esaslı bir ayrımın olmadığı kanaatindedir[3] (Dumenil, Löwy, Renault, 2011: 182-185; Swain, 2013: 83-87).

Marx, insanı bir doğa varlığı, doğaya ait kabul eder (Garaudy, 1976: 16). Başlangıçta, bağımlı olduğu doğa karşısında "çaresiz" ve "yoksun"dur (Kirilenko, Korshunova, tarihsiz: 14). Bağımlılıktan, emek faaliyeti ile doğayı değiştirerek kurtulur ve bunun sonucu kendisi de değişerek, duygusal ve düşünsel olarak gelişir ve özgürleşir (Fromm, 1992: 45-47). Emeği ile kendi tarihinin mimarı olur (Garaudy, 1976: 20-24; Dumenil, Löwy, Renault, 2011: 52).

İnsan, temel ihtiyaçları beslenme ve barınma için doğadaki diğer varlıklardan ayrılarak geçim araçları üretir ve doğa güçlerine hakim olur (Cornforth, tarihsiz: 170-172; Lefebvre, tarihsiz: 56-57; Swain, 2013: 15). Doğayı aşmasını sağlayan emek toplumsaldır (Garaudy, 1976: 20-24) ve insan kendi tarihini yaratıp, ileri taşır (Çelik, 2011: 11-32; Ollman, 2012: 169-172; Cornforth, tarihsiz: 173). İnsanı diğer varlıklardan ayıran "türsel" özelliği olan emeğin "bilinç" ve "aktarımı" onu doğanın egemenliğinden kurtarır (Çelik, 2011: 12-32; Ollman, 2012: 186-188; Kiraz, 2011: 164-165). Doğa karşısında egemenliği sağlayan "bilinçli amaçlılık" (Garaudy, 1976: 24), geçim araçlarının üretimi üzerinden maddi koşulları, kültürü, yaşam biçimini de üretir (Marx, Engels, 2013: 30). Marx, insanın tarihini, üretim aracı, üretim ilişkileri, üretim tarzı şeklindeki emek ve türevleri ile açıklar. Hukuk, siyaset, kültür, din gibi kurumlar üretim şekline göre belirlenir (Marx, 1979: 25-26). İnsan, önce yabanlık durumunu tamamlar. Yabanlığın aşılmasından sonra barbarlığa geçer, uygarlığa erişir (Engels, 1987: 35-43). Barbarlık, insanı toplumsal işbölümü ile tanıştırır. Hayvancılığın ortaya çıkması, toplumsal işbölümü ve farklılaşmayı başlatır. Farklılaşmanın yarattığı uzmanlaşma ve üretimden doğan değişim, emeğin üretkenliği ve serveti artırır ve efendiler ve köleler şeklinde toplumsal bölünme tetiklenir. Dokumacılık, tarımsal ürünün ve madenlerin işlenmesi uzmanlaşmayı yaygınlaştırır. Zanaatlerin ortaya çıkması, kentle kırı, bedensel ve zihinsel emekleri

---

[2] *Metin, "yabancılaşma"yı Marksist yaklaşım çerçevesinde ele almaktadır. Yabancılaşma'nın felsefi kökleri metnin içerik ve kapsamını aşmaktadır.*

[3] *Marx'ta yabancılaşma kavramı çerçevesindeki tartışmalar, bu metnin kapsamına sığmayacak genişliktedir. Araştırmacı üçüncü yaklaşım doğrultusunda, uluslararası göç kavramına yaklaşmayı hedeflemektedir.*

ayırır. Üretim ve emek üretimindeki talep artışı köleliği geliştirirken; ürünün kullanım amacı dışında değişim için yaratıldığı meta üretimini ile tanışırız. Meta üretimi insanları, bir başka uzmanlık olan ticaret ile buluşturur. Tüccar, üretimle ilgilenmeyen, ürünün değişimi yoluyla, iki üretici arasında kalıp, ikisini de sömürme konusunda uzmanlaşmış sınıf olarak karşımıza çıkar; insanlığı para, faiz ve tefecilik ile tanıştırır (Engels, 1987: 165-171; Marx, Engels, 2013: 56-57). İşbölümü ve onun ikiz kardeşi özel mülkiyet, insanlığın tarihinin doğal sonucu olarak (Engels, 1977: 272) toplumsal bölünmeyi yaratırken bilinci terse döndürür ve yabancılaşmayı başlatır.

> "Ancak bu toplumsal bölünme yoluyladır ki, 'bilinç … kendisini dünyadan özgürleştirecek ve saf kuram, teoloji, felsefe, ahlak oluşturmaya başlayacak konumda' olur; bunlar özgül aydın gruplarınca 'bir meslek olarak, yani bir iş kolu olarak icra edilir.' … Bilincin bu ters dönüşünü olanaklı kılan ve gerçekleştiren şey, zihinsel faaliyetlerin toplumsal üretimden gerçek kopmasıdır, gitgide bağımsızlaşması ve üretime kıyasla ağırlıklı bir konuma gelmesidir. … Marx, 'ideologların ilk biçimi 'rahipler'dir, diye yazıyordu: İş bölümü ancak, maddi ve zihinsel emek ve bölünmesinin ortaya çıktığı andan itibaren gerçekten bu hale gelir. … (Bu nedenle), kamera obscura'nın içsel görüntüsüne bağlı halde kalmamalı … ve bilinç söyleminin maddi düzenlemesini, dolayısıyla da toplumsal açıdan bilinçdışını soruşturmalıdır: Bilinç kopukluğu, toplumsal tahakküm maddi 'dispositif'i çerçeveler ve oluşturur. Bu nedenle aydınları ideolog haline getiren, bilincin belirli bir içeriği değil, 'tahakküm yapısı içindeki' özgül bir 'konumlanma'dır" (Rehmann, 2017: 41-43).

Artık tarihin karşı konulamaz dalgası insanı sömürünün olduğu sınıflı toplumların kıyısına vuracaktır. İnsanın toplumsal etkinliğinin bir ürünü olan üretim araçları, servet özel ellerde toplanacak, insanın ihtiyaçlarını gidermek için kullandığı araçlarla bağı kopacaktır. Onun ihtiyaçlarını karşılamak, ona hizmet etmek için üretilen toplumsal zenginlik onu boyunduruğu altına alacaktır.

4.1. Emeğe ve Emeğin Görünümlerine Yabancılaşma: Huzur Diyarından Zorunlu Göç

Marx'a göre, işbölümü ve özel mülkiyet ortaya çıkmadan önce insan, anne karnındaki bebek gibi doğanın "saf" bir uzantısı, parçasıydı. Bebeğin anne karnından zorunlu ayrılması gibi insanda bulunan bir takım türsel özellikler işbölümünün, özel mülkiyetin, sınıflı toplumların ve yabancılaşmanın ortaya çıkmasına neden oldu (Ollman, 2012: 252).

Başlangıçta insan, emeğinin ürünlerine yabancılaşır, "sömürüldüklerinde ise emeklerinin kendisi de yabancılaşır, çünkü … emekleri kendilerinden alınır ve başkaları tarafından kullanılır" (Cornforth, tarihsiz: 173-174). Artık insan özel mülkiyetin olduğu, sınıflı vahşi toplumda, eski doğa ile uyumlu halinden koparılacak, temel etkinliğine, kendi emeğine yabancılaşacaktır. Yabancılaşma sınıflı toplumlarda görülmeye başlanacak, en üst seviyesine serveti eşit olarak dağıtmayan kapitalist toplumda çıkacaktır (Fromm, 2004: 86-87; Mandel, 1975b: 49-50; Swain, 2013: 32; Gaddis, 2015: 81).

Emek süreci temelde, kullanım değeri üreten doğa ürünlerine insan tarafından el konulmasıdır. İnsan önceden kendisine kullanım değeri içeren ürünler elde etmek için emeğini harcıyordu, emeği kendisine aitti, emek süreci ile kendisini varediyordu. Emek başkasına sunulduğunda, insan emeği kendi özüne ait bir etkinlik olmaktan çıkmıştır, bir başkasına aittir. Artık emek etkinliği geçimin sağlanması, hayvansal ihtiyaçların karşılanmasını amaçlayan sınırlı bir etkinliktir (Löwy, Dumenil, Renault, 2011: 169-172). "Hayat, çalışmak için bir fırsat olacağı yerde, çalışmak hayatta kalmak için bir araç olmuştur" (Ollman, 2012: 243).

İnsan enerjisinin en anlamlı ifadesi olan emek ya da çalışmak, zevk ve haz verir, bu nedenle Marx, kapitalizmi, zenginliği adil olmayan biçimde dağıtmasından çok, "çalışmayı zoraki, yabancılaşmış ve anlamsız bir çabalama haline getirerek, insanları "topal birer canavar" haline dönüştürmesi" nedeniyle eleştirir (Fromm, 2004: 76). Bu durum, emeğin kendisine yabancılaşma sürecini başlatır. İhtiyaçlarını karşılamak, tüketim mallarını edinmek için para kazanmak üzere

emeğini satan birisi için çalışmak kendini ifade etme yolu olmaktan çıkar ve sonuçta "insanın … yaratıcı çalışma yapabilme kapasitesi engellenir ve bozulur" (Mandel, 1975a: 33). Çalışma, yaşamsal faaliyetin ve kendini varetmenin zevkli bir uğraşı olmaktan çıkmış, zorunlu ve zevksiz ön koşulu olmuştur.

> "Bir kere, çalışma işçinin dışındadır, yani onun özsel varlığına ait değildir. Onun için çalışırken kendini olumlamaz, yoksar (inkar eder), mutlu değil mutsuzdur, fiziksel ve zihni enerjisini serbestçe geliştirmez, bedenini harcar ve zihnini yok eder. …. Çalışmadığı zaman kendindedir, çalışırken kendinde değildir…..vebadan kaçarcasına kaçılır işten. ….Son olarak, çalışmanın işçi için dışsal özelliğini gösteren bir başka olgu, işin işçiye değil başka birine ait olması, işçinin çalışırken kendine değil başkasına ait olmasıdır (Marx, 2013: 78).

Emeğinin bizzat kendisine yabancılaşan insan artık kendi kullanımı için üreten, üretim sürecini özgürce örgütleyen, yaratıcı emek etkinliğini dilediği gibi tasarlayan birisi değildir. Üretim süreci başkası tarafından planlanmakta ve çalışan bu plana uymakta, hareketi, temposu dahi başkası tarafından belirlenmektedir. İnsan üretim sürecindeki denetimini kaybedince bizzat emek etkinliğine yabancılaşır (Swain, 2013: 32). Üretim makinesinin bir çarkına dönüşen insan, bu süreçte yaratıcı etkinliğini gerçekleştiremez ve ufku daralır, "sosyal ve politik" bilinci sınırlanır (Mandel, 1975a: 36). Böylece emeğin kendisine yabancılaşmasının bir ileri safhası emek sürecine yabancılaşma da gerçekleşmiş olur.

İşbölümü ve piyasa için üretimin yaygınlaşmasıyla emek genel üretim sürecinin nesnesi haline geldi. Önceden ürün ile üreten arasındaki ilişki doğrudan bir ilişkiydi, ürün emek etkinliğinin doğal sonucuydu ve üreten ürünün sahibiydi. Ürün, üreticisinin kendisini varetmesinin ve tanımlamasının aracıydı. Üretim araçları özel mülkiyete konu edildiğine, emekçi ile üretim araçları arasındaki bağ koparıldığında, emeğin bizzat kendisi basit bir üretim aracına indirgendiğinde, emek süreci sonucu meydana getirilen ürünler artık emekçiye ait değildir, üretim aracını elinde bulunduran egemen sınıfa aittir (Garaudy, 1975: 68-69). Ürün emekçiye doğrudan bir fayda sağlamaz, onun dışında bir varlığa sahiptir (Hands, 2011: 100-103); emekçinin ürün üzerinde hakimiyeti kalmaz, ürünün akıbetini bilmez ve bununla ilgilenmez (Ollman, 2012: 231). Emek ürünü, ihtiyaç gidermeye yönelen ve "kulanım değeri" içeren bir nesne olmaktan çıkar. "Değişim değeri" içeren, piyasaya arzedilen bir nesne haline gelir. Artık, çalışan özne, kendi emek ürününe yabancılaşmıştır.

> "İşçi ne kadar çok servet üretse, üretiminin gücü ve kapsamı ne kadar artsa, kendisi de o kadar yoksullaşır. Ne kadar çok meta yaparsa kendisi de bir meta olarak o kadar ucuzlar. Şeyler dünyasının artan değeriyle doğrudan doğruya orantılı olarak insanlar dünyası değersizleşir. … Emeğin ürettiği nesne -emeğin ürünü- emeğin karşısına yabancı bir şey, kendini üretenden bağımsız bir güç olarak dikilir. … Nesneye sahip olmak öylesine bir yabancılaşma olmuştur ki işçi ne kadar fazla nesne üretirse kendisi o kadar azına sahip olabilir ve kendi ürününün, sermayenin egemenliği altına o kadar girer. … Ürün ne kadar büyükse, kendisi o kadar küçüktür. … İşçinin nesneye aktardığı hayat, yabancı ve düşman bir şey olarak kendi karşısına çıkmaktadır" (Marx, 2013: 75-76).

4.2. Meta Fetişizmi ve Paranın Egemenliği

Emeğinin bizzat kendisi, süreci ve ürünü ile yabancılaşan insan, türsel benzerlerinin emekleriyle bütünleşmez; emeklerin birleşmesinden doğan toplumsal ilişkiler, "şeyler arasında şeysel ilişkiler olarak gözükmektedir" (Bottomore, 1993: 539). Aslında ekonomik etkinlik, üretici ve tüketicinin karşı karşıya geldiği, gerçek, canlı toplumsal ilişkileri gösterir. İşbölümünün artması ve meta üretiminin yaygınlaşmasıyla birlikte ekonomik etkinliğin altında yatan üretim sürecine dayanan gerçek sosyal ilişkiler bir sis perdesi altında kaybolur (Mandel, 1975a: 36). Toplumsal bağları yokmuş gibi metalar sahneyi işgal eder. Artık ekonomik etkinlik sahnesinin aktörleri insanlar değil metalardır. İnsanlar arası ilişkiler nesneler arası ilişki halini alır, insanlar birbirleriyle doğrudan değil

piyasa aracılığıyla ilişkiye geçer (Garaudy, 1975: 147-150). Gerçek insanlar hayalet, hayaletler gerçek aktör durumuna gelir (Korsch, 2000: 131-135). Altında yatan ilişkileri gizleyen metaların uçuştuğu modern dünya "büyülü" bir dünyadır (Balibar, 1996: 81-82). Bu büyülü dünyada karın kaynağının artı değer olduğu saklanır, karın kaynağının sermaye olduğu söylenir (Bottomore, 1993: 413-414). "Gizem" ürünün "değişim değeri" içermesinden kaynaklanmaktadır. Ürün, insanın salt ihtiyacı için üretildiğinde "kullanım değeri" içermektedir ve bu aşamada mistik bir durumla karşılaşılmaz. Ancak ürün satılmak için üretilip metalaştığında "değişim değeri" içerir. Değişim değeri, ürünün üretilmesi için harcanan nicel, ortalama toplumsal emek zamanı ile belirlenir ve metalar bu değişim değeri üzerinden birbirleriyle değiştirilir. Piyasa için üretim yapıldığında ürünün kullanım değeri, onu varetmek için harcanan yaratıcı nitel emek görünmez, insanla ilişkisi kesilir, emek kimliğini yitirir. Ürünün üretim sürecinde değil değişim sürecinde toplumsal karakter kazanıyormuş gibi göründüğü ve nicel emek zamanla ölçüldüğü bu işleyişte, ürün nesneleşir, emekten kopar ve mistik bir sis perdesi altına gizlenir (Kulak, 2011: 35-42; Garaudy, 1975: 147-150).

Basit bir değişim aracı olan para mutlak iktidarını ilan eder, zenginliğin kaynağı olarak bizzat kendisi talep edilir. Emek sürecinde daha önceden üretilen değerler, tüm toplum tarafından üretilen "ölü emek", "para ve meta değer" haline gelip, emekçiyi özgürleştirmek yerine daha da köleleştirir. Emekçi tarafından yaratılan, insanlığın ortak dehasının ürünü olan "ölü emek", sermaye olarak özel ellerde birikir ve "canlı emeği" karşısına hasım olarak çıkıp onu egemenliği altına alarak kendine tutsak eder (Garaudy, 1976: 34;40-41). Böylece, meta ve para üretim sürecinden kopukmuş gibi algılanır ve kendilerine has, kendilerinden menkul, bağımsız bir güç oldukları yanılgısına düşülür; kaynağından koparılır ve fetişleştirilirler. Para, ona sahip olmayan herkesi kendisini ve emeğini satmaya zorlar, "özgürlük yabancı bir efsane haline gelir" (Garaudy, 1975: 71). Marx "ölü emek" biriktirerek oluşan sermayeyi "sadece yaşayan emeği emerek yaşayan ve yaşadıkça daha çok emek emen" bir vampire" benzetir (Swain, 2013: 40).

Emeğin kendisi, süreci ve ürününe yabancılaşmış, meta fetişizmi ve paranın egemenliği altına girmiş insan, yaratıcılığını yitirir. Üretim araçlarının özel mülkiyeti ile doğan bu yabancılaşma, insanın diğer yabancılaşmalarının da köküdür (Garaudy, 1975: 71). İnsanı diğer canlılardan ayıran en temel unsur olduğu için yaratıcı emeğe yabancılaşma adeta domino etkisi ile insana dair her şeyin yabancılaşmasını getirecektir.

5. Göçmen Marx'ın Gezindiği "Adları Kötüye Çıkmış" Sokaklar

"Hegel'in diyalektiği ve onun 'doğrudan karşıtı'" Marksizm, Hegel'in "spekülatif-sistematik felsefesini" "ters yüz" ederek (Holz, 2016: 203-215), yeryüzüne gündelik yaşamın felsefesinin (Lefebvre, 2007: 21-27) hüküm sürdüğü sokağa indirir (Kulak, 2011: 58). Marx'ın gezindiği sokaklar sadece, çöp kutuları her zaman meçhul artıklarla dolu, karnı tok ve sırtı pek beyaz insanların ışıklar içinde gezindiği neon lambalarıyla süslenen, imrenilerek bakılan mağazalarla dolu caddeler değildir; O, polis ve ordunun dipçik darbeleri ile itaati öğütlediği, değerler düşmanı katmerli kötülükler olarak toplumu zehirleyen, uygarlığı kirleten, zoolojinin konusu nesneler şeklinde, pisliğe ağzına kadar gömülü pis zencilerin, Arapların adları kötüye çıkmış bölgelerinde (Fanon, 1961: 41-45) yaşam ve düşün sürer.

Göç, siyasal, ekonomik ve toplumsal yapı ve kurumların değişim sürecinin bir parçası olarak, insanlık deneyimlerinin bütün yönlerini içerir (Castles, 2010: 1567-1568). Doğal olarak, yaşanan insan hareketleri, kendi özgünlüğü içinde analiz edilmeye gayret gösterilmiştir. Bu nedenle, uluslararası göç ve açıklayıcı teorik yaklaşımlar doğrusal/ çizgisel bir yönelim izler ve göçün karmaşık doğası onu disiplinlerarası bir temele doğru iter. Bireysel davranış bazlı mikro seviye ve sosyal ilişkileri temel alan orta seviye açıklamalar yanında yapısal sistem analizleri yapan makro seviyede yaklaşımlar (Haug, 2000: 23; Faist, 1995: 29; Faist, 1997a: 81; Faist, 1997b: 200), kendi tarihsellikleri içinde ortaya atılmıştır. Bölgeler arası dengesizlikler, emek açlığı çeken gelişmiş ülkelerin çekici, istihdam olanakları sınırlı gelişmemiş kaynak ülkelerin itici faktörlerini temel alan

açıklamalar, ekonomi- politika disiplinine ilişkin önermelerleri, bireysel temelden yapısal boyuta çıkararak, analizlerinin odak noktasına koymaya gayret göstermişlerdir (Sayın, 2010: 19-114).

Arap Baharı ile başlayan ve Suriye İç Savaşı ile tetiklenen ve yeni katılımlar ile küreselleşen güncel göç dışında, "modern zamanlar için en az üç geniş-ölçekli göç hareketi tanımlanabilir". Avrupa Sömürgeciliği ile başlayan ilk büyük göç dalgasında, sömürgecilerin iktisadi nüfuz mekanizmalarını kurmak üzere Üçüncü Dünya olarak adlandırılan bölgelere gönülsüz işçiliği taşımalarına tanıklık edilir. İkinci büyük dalga, Atlantik ötesine beyaz göçmen kolonilerine doğrudur. Amerika kıtası, Avusturalya ve Güney Afrika'daki yerleşim bölgelerine yönelen göç, Avrupa ana endüstrileşme dönemine rastlamaktadır. Dinsel ayrımcılığa uğramış azınlık grupları, siyasal muhalifler ve sanayileşmenin geleneksel yaşam alanlarından ettiği kentli küçük zanaatkar, esnaf ile kırsal bölgelerden koparılan köylüler "ekonomik motive olmuş göçmenleri" oluştururlar. Üçüncü büyük göç dalgası, II. Dünya Savaşı sonrası 1960'ların başından itibaren doğan emek açlığını karşılamak üzere işçi göçmenler ile başlar ve ekonomik azgelişmiş ülkelerden gelişmiş ülkelere doğru mülteci akımları ile devam eder (Faist, 2003: 51-52). Faist'in sınıflandırmasında Avrupa merkezci bir yaklaşım görülmekle birlikte, modern göçün daha iyi yaşam olanaklarına yöneldiği tartışma götürmez. Suriye İç Savaşı ile pandoranın kutusundan çıkan göç, artık dördüncü büyük dalgayı oluşturmuştur. İç savaş sonrası küresel boyuta erişen göç akımı, Arap Baharı'ndan miras kalan hareketliliğe, etnik, dinsel çatışmaların yaşandığı Afrika ve Asya ülkelerinden gelen insan akınını da ekleyerek her geçen gün daha fazla büyümektedir.

Marx'ın eserlerinde doğrudan göç konusunu tartışmadığı, sorunu doğrudan ele aldığı ilk metnin 9 Nisan 1870'de Sigfrid Meyer ve August Vogt isimli arkadaşlarına yazdığı mektup olduğu belirtilmiştir. "Marx bu mektubunda birçok konuya değindi fakat mektubun asıl odağı, İrlandalıların İngiltere'ye göçünün etkilerini de kapsayan "İrlanda sorunu"ydu" (Wilson, 2017: 89). Mektup'ta Marx'ın "kapitalist sistemin nasıl işlediğine dair değerlendirmelerini(n), … göçmen … akınının, yerli … işçilere ödenen ücretlerin düşmesine yol açtığı yönündeki yorumları"nın (s.89) yer aldığı görülmektedir. Marx, mektubunda soruna sadece işçi ücretleri düzeyinde iktisadi açıdan bakmaz, toplumsallığı, antagonizmayı vurgular. Onun analizi, "dikkate değer biçimde çağımıza uygundur. … Günümüz göçmenleri, … yalnızca onları rakip olarak gören yerli işçilerin düşmanlığı ile karşılaşmıyor, aynı zamanda düşük ücretli işlere ve standart altı yaşama koşullarına mecbur bırakılıyor" (s.91).

Yukarıda, Marx'ta yabancılaşma konusunu hakkında tartışmalar aktarılırken, onun saf ekonomizme saptığı yönündeki eleştiriler dile getirilmiş ve metnin bu tartışmalar dışında ve fakat Marx'ta süreklilik arzeden bir yabancılaşma kuramının varlığı temel kabülü çerçevesinde oluşturulduğu vurgulanmıştı. Marx'ın altını çizdiği antagonizma, yapısal, sistemsel düzeyde ele alınmayı zorunlu kılmaktadır. Şüphesiz, göçmen emeğin yerli emek karşısında işverenlere elverişli silahlar sunduğu ve "iki düşman kampa bölünmüş bir işçi sınıfı yaratmak üzere kullanılabilecek olması" şeklinde ortaya çıkan antagonizmayı hafife almak gerekmiyor. Buna karşın, Marx'ın gençlik ve olgunluk dönemlerinde ortaya koyduğu yabancılaşma yaklaşımı, göçmenlerin sömürülerine zemin sağlayan dışsallaşma, içlerinde oluşan katmerli boşluk, bir türlü giderilemeyen eksikliklerinin açıklanmasında çözümleyicidir.

Modern zamanların üç büyük göç dalgasının emek piyasalarına bağlı gelişmesine ek olarak güncel dördüncü büyük dalgası da aynı piyasanın zemin bulduğu toplumsal, siyasal sistemi önemli boyutlarda etkilemiştir. Sosyal, siyasal gelişme ve eğilimler göçten bağımsız düşünülemez duruma gelmiştir. Artık, gerek iç gerekse dış politik kararlar göç ve göçmenler üzerinden şekillenmektedir. "Bir dil, kültür ve adet ortaklığı tarafından yaratılan yurdu … harabiyet"e sürükleyen (Said, 2006: 31) göç, tüm problemlerin anası olarak görülmekte (focus.de. 2018; spiegel.de. 2018), göçmen iç dayanışmayı sağlamak üzere düşmanlaştırılmakta ve hızla yükselen popüler ırkçı kimlik hareketlerinin (Kallis, 2015: 21; Keskin, 2018, Sayın, 2017: 90-99) teşvik ettiği haklı savaşın nedenine dönüşmektedir. Göçmen karşıtı histeri, köklerinden kopmuş, yurtsuzlaşmış kimlik

arayışındaki öznenin şeytanlaştırılmasından beslenirken, farklılıklardan arındırılmış heterojen otoriter bütünlüklerin gerçek ötesi dalgasız limanına sığınmaktadır.

Göçmenler, emek piyasalarında yerli işgücünün istemediği, genellikle merdivenaltı kayıtdışı sektörlerde bedensel güç gerektiren niteliksiz, sağlıksız, tehlikeli işlerde sosyal güvencesiz ve uzun iş saatleri karşılığı çoğunlukla ücretlerini eksik ya da hiç alamadan çalışmaktadır. Travmatik anılarla dolu boşlukları ile tutunmaya çalıştıkları yaşamı yeniden kurma çabaları, onları düşmanlaştırılarak uğradıkları şiddete bile rıza gösterecek bir yabancılaşmaya doğru sürüklemektedir. Emek piyasasında sundukları sadece emekleri değil, aynı zamanda bedenleri, geçmişleri ve gelecekleridir. Göçmen, "en alttaki" statüsünü aşamamakta, en düşük ücret ile kullanılabilir metaya dönüşmektedir. Ötekileştirmeyi çoktan aşıp, siyasal düşmana dönüşmüş benliğini yokluktan çıkarmak üzere kabüle zorlandığı sıradanlaşmış şiddet, varlığına yabancılaştırmakta, kendisini tutunmaya çalıştığı zeminde kullan-at bir araca evirmektedir. Kullan-at meta bir benliğe sahip göçmen, sadece süreci, ürünü ile emeğinin bizzat kendisine yabancılaşmamakta, varlığından uzaklaşmaktadır. İşyeri dışında da yaşadığı bölgeler, tehlikenin kol gezdiği, tekinsiz, sağlık koşullarından uzak, terkedilmiş, altyapı hizmetlerinin eksik ya da olmadığı yerlerdir. Üstelik bu bölgeleri, benzerleri ile mücadele ederek, paylaşmak zorundadır. Bu olumsuzluklar güncel göçten etkilenen çocuk ve kadınlarda daha derin yaralanmalara neden olmakta, çocuk işçiliği yaygınlaşırken, kadın emeğinin sömürüsü gündelik hale gelmektedir. Çocuk, yaşlı bakımı ve ev işleri yanında, gıda ve tekstil sektörü gibi kayıtdışılığa dönük sektörlerde kadın emeğinin önplana çıkması, kadının göç yükünü artırarak, kendisi ile birlikte toplumsal rollerine de yabancılaştırmaktadır. Emeği yanında kadınlığının da sömürüsü karşısında direnme ve yasal yollara başvurma imkanlarından yoksun göçmen, yabancılaşmanın katmerleşmesini kabüllenmektedir. "Göçebelerin sahip oldukları er ya da geç başkalarının olmaya yazgılıdır" (Zimler, 2002: 97).

"Evini ve dilini" kaybetmiş "kendi başına, düzensiz, dağınık, merkezsiz bir hayatı" yaşamaya zorlanan (Said, 2006: 14) göçmen, bir yanda yaşamı sürdürecek fiziksel koşullarını düzenlerken, öte yanda bir başka toplumsal değerler alanına girmeye, "orada kök salma(ya) …, yeni bir aidiyet" edilmeye, "kendi değerlerini, yaşam biçimini, toplumsal ilişkilerini, içine girilen toplumun durumuna göre yeniden ayarlama"ya çabalar. Varlığını sürdürmek, geldiği yerdeki iklimi yeniden oluşturdurmak üzere kendisi gibilerle "sığınma mekanları" üreterek yabancılaşmasını yavaşlatmaya çalışır. Aksine, üretilen "koruyucu" mekanlar, "dışarıya açılmasını yavaşlat(ır), kendi içine kapanma(sını) kolaylaş(tırarak)" (Poyraz, 2018: 115-117) yabancılaşmasını katmerleştirir. "O yılların anlatısal tereddütlerini, şüphe ve bulunduğu() yere ait olmama hissini, kendi(n)i her zaman yanlış yerde, tam … onu tanımlamaya ya da betimlemeye çalışırken ayağı(n)ın altından kayıp gidiverilmiş gibi görünen bir yerde bulma hissi(n)i yeniden yaşarken bul(ur)" (Said, 2006: 16).[4]

> "Bu yüzden sürgün[5] bir arada kalma durumundadır, ne yeni ortamıyla tamamen birleşebilir ne de eskisinden tamamen kopabilir, ne bağlanmışlıkları tamdır ne de

[4] *Poyraz ve Said'in atıflarındaki vurgular araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir.*

[5] *Said, evlerini terketmek zorunda kalanları, sürgünler, mülteciler, başka ülkeye yerleşenler ve göçmenler olarak sınıflandırmaktadır. "Eve dönmesi engellenen herkesin sürgün olduğu doğruysa da, sürgünler, mülteciler, başka ülkeye yerleşenler ve göçmenler arasında bazı ayrımlar yapılabilir. Sürgün asırlık ülke dışına sürme uygulamasından doğmuştur. Sürgün bir kere sürgün edildikten sonra üzerinde yabancı olma damgası taşıyarak anormal ve sefil bir hayat yaşar. … Oysa mülteciler yirminci yüzyıl devletinin yaratımıdır. "Mülteci" sözcüğü acilen uluslararası yardıma ihtiyaç duyan çok sayıda masum ve sersemlemiş durumda insanı kasteden siyasi bir sözcük haline gelmiştir; halbuki "sürgün" sözcüğü, bence bir yalnızlık ve tinsellik çeşnisi taşır. Başka ülkeye yerleşenler genellikle kişisel ya da toplumsal nedenlerle yabancı bir ülkede gönüllü olarak yaşarlar. … Bu insanlar sürgünün yalnızlığını ve yabancılık hissini paylaşabilirler, ama onun katı yasaklarından mustarip değildirler. Göçmenlerinse ikircikli bir statüsü vardır. Teknik olarak, yeni bir ülkeye göç eden herkes göçmendir. Bu tabii ki gönüllü de olabilir. Sömürge memurları, misyonerler, teknik uzmanlar, paralı askerler ve kiralık askeri danışmanlar da bir anlamda sürgünde yaşarlar, ama oralara sürülmüş değillerdir. Afrika'daki, Asya'nın bazı kısımlarındaki ve Avustralya'daki beyaz yerleşimciler bir zamanlar sürgün olmuş olabilirler, ama öncü ve millet kurucu olmaları sıfatıyla, "sürgün" etiketi üzerlerinden düşmüştür" (Said, 2006, s.36).*

> kopmuşlukları, bir düzeyde nostaljik ve duygusalsa bir başka düzeyde becerikli bir taklitçi ya da gizlice toplum dışına atılmış biridir." (Said, 1995: 54-55).

Arap Baharı sonrası başlayan göç akınından en fazla etkilenen ve ulusal sınırları içinde en büyük göçmen popülasyonu barındıran Türkiye'de göçmen işgücü üzerine yapılan araştırmalar, göçmenlerin kayıtdışı sektörlerde iş güvencesinden yoksun, düşük ücretlerle ya da ücretlerini alamadan çalıştıklarını göstermektedir. Raporlaştırılan araştırmaların tespit ettiği bir diğer konu, göçmenlerin sağlıksız iş koşullarında, tehlikeli, ağır bedensel çalışmayı gerektiren alanlarda çalışmaya mecbur bırakılmalarıdır. Araştırmalar, göçmenlerin barınma koşullarının da insanı asgari şartlardan uzak olduğuna dikkat çekmektedir. Göçmenler, altyapı hizmetlerinin az ya da hiç olmadığı yoksul mahallelerde, rutubetli, hijyen sağlanamayan, yetersiz yerleşim imkanları içinde yaşamaktadırlar. Suriyeli popülasyonun 2/3'ünden fazlasını oluşturan çocukların ancak 1/3'ü eğitim hizmetlerinden yararlanmaktadır. Çocuk işçiliği "akut bir sorun" haline gelmiştir (AFAD, 2017: 65-108; TBMM, 2018: 77-88/158-215/254-260; Hayata Destek, 2014).[6]

Deri ve tekstil sektörüne ait işyerlerinin yaygın olduğu İstanbul Zeytinburnu ilçesinde yaşayan Doğu Türkistanlıların % 50'ye yakını mesleklerini işçi olarak tanımlarken, tamamı 1000 TL'nin altında bir aylık gelire sahibi olduğunu belirtmiştir (Biçen, 2018: 66-77). Aynı İl Eyüpsultan İlçesinde yaşayan Suriyeli göçmenlerin dörtte üçüne yakın, düşük ücret almalarını sorun olarak gören bir grubu 1500 TL'nin altında bir aylık gelir elde etmektedir (Korkmaz, 2018: 45-52). Bir diğer alan araştırması örnekleminde yer alan İstanbul Kartal İlçesinde yaşayan Suriyelerin %92,9'u aylık 1500 TL'nin altında bir kazanca sahiptir (Avcı, 2016: 77-101). Etnik dayanışma ağları içinde görece iyi koşullara sahip Suriyelilerden İstanbul ve Balıkesir'e yerleşen bir grubunun %64,5'i çalışmamaktadır (Akbulat, 2017: 176-178). Gaziantep Nizip örneğinde yapılan bir başka alan araştırmasında, %85,1'i düzenli gelir sahibi olmadığını söyleyen Suriyelilerin %94'ü aylık 1000 TL'nin altında bir gelir ile geçindiklerini belirtmiştir (Kaya, 2016: 48-54). İzmir Basmane bölgesinde yaşayan Suriyeli kadınlar üzerinde yapılan bir diğer araştırmasında %69'unun çalışmadığı, geçimlerin eşler tarafından temin edildiği ve eşlerin %46'sının 1000 TL'nin, %85'inin 2000 TL'nin altında bir aylık kazanabildikleri görülmektedir. Çalışan Suriyeli kadınların ise %75,6'sı çok çalışıp, az maaş almakta, %30,2'si düzenli maaş alamamaktadır (Ekim, 201: 52-80).

İstanbul Kartal İlçesinde yaşayan Suriyelilerin yarısı Türkiye'deki yaşam koşullarını zor ve pahalı bulurken, %61,2'si 250-500 TL'ye kiralanabilen evlerde barınan grubun %60'ının çocuğu okula gitmemektedir (Avcı, 2016: 45-52). Korkmaz'ın alan araştırmasında görüşülen Eyüpsultan İlçesinde çoğunluğu 2+1 dairelerde yaşayan Suriyelilerin %84,4'ü 500-1000 TL arasında kira verirken, evsahipleri oturanların sayısına göre kira almaktadır (s.45-52). Kaya'nın araştırmasında görüşülen Nizip'te tamamına yakını kiraladıkları evlerde kalan Suriyelilerin %59,3'ü konutlarına sığmamakta, %44,1'i ısınmayan, %39,8'i temizlik sağlanamayan, %20,3'ü havasız yerlerde yaşamaktadır. Grubun, %37'si sıcak taze yemek, %27,8'i ise bebeklerine süt/ mama bulamamaktadır (s.48-54). Ekim'in araştırmasındaki Basmane'deki Suriyeli kadınların %68'i kendisini yaşadığı yere ait hissetmemekte, yalnız ve mutsuzdur. Grubun, yarısına yakını düzenli beslenememekte ve çocuklarının temel besin ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır. %64,5'i rutubetli, havasız evlerde yaşayan Suriyeli ailelerin çocuklarının %30'u okula gitmemektedir (s.52-80).

6. Sonuç Yerine Yeni Başlangıçlar İçin Marx

"Modern zamanların" dördüncü büyük göç dalgasını yaratan Suriye Krizi tüm dünyayı sarstığı gibi Türkiye'yi de büyük bir nüfus hareketi ile karşı karşıya bırakmıştır. Savaş ortamından kaçan Suriyeliler kitleler halinde sınırlara yönelmiş ve bir başka ülkesel egemenlik alanında yaşamaya başlamıştır. Krizin tetiklediği göç Suriye sınırlarını aşmış, Afganistan, Irak, Myanmar, 2018 sonlarına

[6] *Ayrıca bakınız: Aksu Kargın, 2018, s.224-232; Aydın, Yılmaz, 2017, s.216-221; Canefe, 2016; Cengiz, 2015; Duman, 2017, s. 263-270; Erdoğan, 2017, s.76-92; Esen, 2017, s.25-35; İçduygu, Millet, 2016, s.4-6; İçduygu, Diker, 2017, s.22-29; Kirişçi, 2014; Koyuncu, 2017, s.118-128; Özden, 2013, s.6-8; Özer, Ateşok, Komşuoğlu, 2017, s.158-171; Sirkeci, 2017, s.133-136; Şeker, Sirkeci, 2015, s.12-129; Ulusoy, 2016, s.99; Uyan Semerci ve Erdoğan, 2018, s.85*

doğru Venezuella benzeri çatışma alanlarını harekete geçirerek, küresel bir göç hareketine dönüşmüştür.

İlk büyük göç dalgası sömürgecilik dönemine ait iktisadi nüfuz mekanizmalarının oluşturulması; ikinci dalga, sanayileşmenin yerlerinden ettiği ötekileştirilmiş kitlelerin ekonomik motivasyonlarla Atlantik ötesine taşınması; üçüncü dalga ise II. Dünya Savaşı sonrası emek açlığını karşılamak üzere az gelişmiş ülkelerden gelişmiş ülkelere yönelen nüfus hareketliliği ile ekonomik bir karaktere işaret etmektedir. Dördüncü dalganın ekonomik nedensellik ile açıklamak üzere yeterince veri oluşmuş değildir. Bu metin on yıla yaklaşan dördüncü küresel nüfus hareketini Marksist bir mercek ile okuma gayretleri sonucu oluşturulmuştur. Marx, göç konusunu doğrudan tartışmamıştır. Öte yandan yabancılaşma konusunda yazdıkları üzerine tartışmalar sürmektedir. Araştırma, Marx'ın tinsel tartışmalardan gündelik yaşama dair olana indirgediği yabancılaşma kavramının kabulü çerçevesinde göç, göçmenlik olgularını tartışmayı denemiştir. Göç, konusunu ele alırken, Marx'ın ekonomik yaklaşımı yanında varlığa, emeğe, meta fetişizmine varan yabancılaşma tezleri açıklayıcı olacaktır. Göçmen, bütünselliğini terk ettiği macerasında, boşluklarla dolu bir özneyi, kendisine, emeğine yabancılaşmış bedeni düşmanlaştırıldığı topraklarda yeşertmeye çalışmaktadır.

Göçmenlik, travmatik bir süreçtir. Kriz sonrası iç savaş ortamından kaçan Suriyeliler, bu süreci katmerleştirilmiş bir şekilde yaşamaktadır. Tüm göçmenler gibi mecbur kılındıkları topluluk halinde yaşama durumu ve Türkiye nüfusunun %5'ine yaklaşan yoğunlukları, onları anlama ve birlikte yaşama kültürünün oluşturulmasını zorunlu kılmaktadır. Göçmen, rakibimiz değil, kendimize, emeğimize ile ürünlerine yabancılaştığımız ortama katılmış, korumasız ve sömürü karşısında uysallığa mahkum edilmiş yeni azalarımızdır.

Türkiye, dört milyona yakın Suriyeliyi barındırma yanında süregiden göç dalgasında varış-yerleşim ülkesine dönüşmüştür. Göçmenlerin kabul, uyum ve emek piyasasında varlıklarının, girdabına sürüklendikleri yabancılaşma ile birlikte değerlendirilmesi ve yeniden inşasına çalıştıkları öznelerinin bu değerlendirilme çerçevesinde anlaşılması gerekmektedir. Türkiye'de barınmaya başlayan göçmenlerin %70'ine yakın bir kısmı kadın ve çocuklardan oluşmaktadır. Göçmenler, emek piyasasına tamamına yakını iş güvencesinden yoksun kayıt dışı sektörlerde katılmaktadır. Savaş ortamında yaraladıkları boşluklarla dolu benlikleri ile sağlıksız, ağır iş koşullarında, çok düşük ücretlerle çalışmaya zorlanmaktadırlar. Evsel yaşam alanları da benzer şekilde terk edilmiş ya da yerlilerin oturmadığı/ oturmayacağı sağlıksız yapılar içerisinde sürdürülmektedir. Okul çağındaki çocukların önemli bir bölümü eğitim alamamakta, emek piyasasına çıkmaktadır. Göçmen emeğin, uysal, korunaksız yapısı sermaye birikiminin temelini oluşturmakta, göçmeni metabedene dönüştürürken, sömürünün her türlüsüne kapıyı açmaktadır. Öte yandan, sermaye birikiminin zorladığı göçmenin artı emeğine yönelen sömürünün yarattığı haksız rekabet ortamı, göçmeni alt-orta sınıfların hedefi haline getirmekte, yaşanan neoliberal politika krizinin sorumlusu olarak görülmesine neden olmaktadır.

Göçmen, emeği, ürettikleri ve kendisine yabancılaşmayı, tutunmak zorunda kaldığı yaşamın dikenli tellerinde katmerli bir yoğunlukla hissetmektedir. Onun mücadelesi, sadece artı değerinin sömürüsü ile değil, aynı zamanda kendisi ve benzerleriyledir. Üstelik bu mücadelede korunmasız, güvencesizdir. Marx, yabancılaşmadan kurtuluşu mümkün görmektedir.

> "Kendine yabancılaşmanın aşılması, kendine yabancılaşma ile aynı yolu izler. … Komünizm, tam gelişmiş dogalcılık (naturalizm) olarak hümanizmle eşittir ve tam gelişmiş hümanizm olarak da dogalcılıkla eşittir; insanla doga ve insanla insan arasındaki çatışmanın gerçek çözümüdür-varoluşla öz, nesneleşme ile kendini pekiştirme, özgürlük ile zorunluluk, birey ile tür arasındaki kavganın gerçek çözümüdür. … Özel mülkiyetin aşılması bu yüzden tüm insan duyularının ve yüklemlerinin tam kurtuluşudur" (Marx, 2013: 107-116).

Kaynakça

AFAD. (2017). Türkiye'deki Suriyelilerin Demografik Görünümü, Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentilerine Yönelik Saha Araştırması. Ankara: T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. Erişim Adresi https://www.afad.gov.tr/upload/ Node/25337/xfiles/17a-Turkiye_deki_Suriyelilerin_Demografik_Gorunumu _Yasam_Kosullari_ve_Gelecek_Beklentilerine_Yonelik_Saha_Arastirmasi_2017.pdf.

Akbulat, E. F. (2017). Uluslararası Göç Ağları ve Dayanışma Türkiye ve Suriye Çerkesleri Buluşması: İstanbul ve Balıkesir Orhanlı ve Atköy Yerleşim Birimleri Örneği. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Akhepedia. (2012). Karl Marks ve Yabancılaşma Teorisi. Erişim Adresi http://www.akhepedia. com/forum/ekonomi/karl-marx-ve-yabancilasma-teorisi/msg2138/#msg2138.

Akman, T. Ş. (2012). Yabancılaşma ve Hukuk. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*. *2*(2), 108–115. Erişim Adresi http://www.hukukdergi.hacettepe.edu.tr/dergi/ C2S2makale7.pdf.

Aksu Kargın, İ. (2018). "An Assessment of the Refugees' Access to Labor and Housing Markets and Healthcare Services in Turkey from Syrian Refugees' Perspective". *Border Crossing*. 8(1), 220-236. Erişim Adresi https://journals.tplondon.com/index.php/bc/article/view/574/545.

Avcı, U. (2016). Türkiye'de Geçici Koruma Altına Alınan Suriyeliler Sosyo-Ekonomik Durum, Uyum, Beklentiler Üzerine Bir Alan Araştırması: İstanbul/Kartal İlçesi Örneği. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Aydın Yılmaz, S. (2017). Syrian Refugee Women: Migration Trauma and İntegration. In Esen, A. ve Duman, M.. (Eds.), *Syrians under temporary protection in Turkey: findings and recommendations*. Istanbul: World Academy For Local Government and Democracy.

Balibar, E. (1996). *Marx'ın Felsefesi*. İstanbul: Birikim Yayınları.

Bensussan, G**.** ve Labica, G. (2016). *Maksizm Sözlüğü*. İstanbul: Yordam Kitap.

Bottomore, T. (Yayın Yönetmeni). (1993). *Marksist Düşünce Sözlüğü*. İstanbul: İletişim Yayınları. 597-603.

Bozkurt, B. Z. (2016). *"Bruno Catalano'nun Gezginleri, "Les Voyageurs" ".* Erişim Adresi https://gaiadergi.com/bruno-catalanonun-gezginleri-les-voyageurs/.

Canefe, N. (2016). Management of Irregular Migration: Syrians in Turkey as Paradigm Shifters for Forced Migration Studies. *New Perspectives on Turkey*. 54, 9-32.

Castles, S. ve Miller, M. J. (2008). *Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri.* İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Castles, S. (2010). "Understanding Global Migration: A Social Transformation Perspective". *Journal of Ethnic and Migration Studies*. 36(10), 1565-1586.

Cengiz, D. (2015). Zorunlu Göçün Mekansal Etkileri ve Yerel Halkın Algısı: Kilis Örneği. Turkish Studies - International Periodical for the Languages, *Literature and History of Turkish or Turkic.* 10(2), 101-122.

Cornforth, M. (Tarihsiz). *Tarihsel Materyalizm*. İstanbul: Sarmal Yayınevi.

Çelik, N. B. (2011). Marx'ın Ontolojisi ve Siyasal Öznelik SoRuNu. *Doğu-Batı*. 55*,* 11-31.

Demir, Ö. ve Acar, M. (1992). *Sosyal Bilimler Sözlüğü*. İstanbul: Ağaç Yayıncılık.

Duman, N. (2017). School Social Work Toward Syrian Refugee Children. In Esen, A. ve Duman, M.. (Eds.), *Syrians Under Temporary Protection in Turkey: Findings and Recommendations*. Istanbul: World Academy For Local Government and Democracy.

Dumenil, G., Löwy, M. ve Renault, E. (2011). *Marksizmin 100 Kavramı*. İstanbul: Yordam Kitap.

Ekim, G. (2018). Geçici Koruma Statüsünde Bulunan Suriyelilerin Mevcut Durumları ve Sorunları Üzerine Bir Alan Araştırması: İzmir Basmane Örneği. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Engels, F. (1977). *Anti-Dühring (2. Baskı)*. Ankara: Sol Yayınları.

Engels, F. (1987). *Ailenin Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni (9. Baskı)*. Ankara: Sol Yayınları.

Erdoğan, M. M. (2017). Framework for Living together with Syrian Refugees in Turkey. In Esen, A. ve Duman, M. (Eds.), *Syrians Under Temporary Protection in Turkey: Findings and Recommendations.* Istanbul: World Academy For Local Government and Democracy.

Esen, A. (2017). Irregular International Migration and Local Governments. In Esen, A. ve Duman. M. (Eds.) *Syrians Under Temporary Protection in Turkey: Findings and Recommendations.* Istanbul: World Academy For Local Government and Democracy.

Faist, T. (1995). "Sociological Theories of International Migration: The Missing Meso-Link",. *Paper Presented at the Meeting of the Theory Group of Migration and Development (MAD) Project,* Hamburg: ZeSArbeitspapier.

Faist, T. (1997(a)). "Migration und der Transfer Sozialen Kapitals oder: Warum Gibt es Relativ Wenige Internationale Migranten?", Pries, L. (Hg.), *Transnationale Migration, Soziale Welt.* Sonderband 12 der Zeitschrift Soziale Welt. Baden-Baden: Nomos. 63-83.

Faist, T. (1997(b)). "The Crucial Meso-Level". Hammar, T., et. al., (Ed. by.), *International Migration, Immobility and Development.* New York: Oxford: Berg. 187-217.

Faist, T. (2003). *Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar.* İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Fanon, F. [1961] (2002). *Les Damnés de la Terre*. Paris: Éditions La Découverte/Poche. Erişim Adresi http://classiques.uqac.ca/classiques/fanon_franz/damnes_de_la_ terre/damnes_de_la_terre.html.

Feuerbach, L. (2008). *Hıristiyanlığın Özü*. İstanbul: Say Yayınları.

focus.de. (2018). Erişim Adresi https://www.focus.de/politik/deutschland/am-rande-der-klausurtagung-seehofer-bezeichnet-migration-als-mutter-aller-probleme_id_9539834.html.

Fromm, E. (1992). *Yeni Bir İnsan Yeni Bir Toplum (4. Basım).* İstanbul: Say Yayımları.

Fromm, E. (2004). *Marx'ın İnsan Anlayışı*. İstanbul: Arıtan Yayınevi.

Gaddis, J. L. (2015). *Soğuk Savaş Pazarlıklar, Casuslar, Yalanlar, Gerçek (2. Baskı)*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Garaudy, R. (1975). *Marx için Anahtar*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Garaudy, R. (1976). *Sosyalizm ve Ahlak (2. Basım)*. İstanbul: Süreç Yayınları.

Hands, G. (2011). *Marx – Kilit Fikirler.* İstanbul: Optimist Yayınları

Haug, S. (2000). *Klassische und Neuere Theorien der Migration.* Mannheim: Arbeitspapiere – Mannheimer Zentrum für Europäische Sozialforschung. 30.

Hayata Destek İnsani Yardım Derneği. (2014). Situation Report - Syrian Refugees in Turkey: An Assessment of Syrian Refgees in Şanlıurfa Province. Erişim Adresi http://hayatadestek.org/documents/annual_report_2014.pdf.

İçduygu, A. ve Diker, E. (2017). "Labor Market Integration of Syrian Refugees in Turkey: from Refugees to Settlers". *Göç Araştırmaları Dergisi*. 3(1), 17-35. Erişim Adresi http://gam.gov.tr/files/5-2.pdf.

İçduygu, A. ve Millet, E. (2016). *Syrian Refugees in Turkey: Insecure Lives in an Environment of Pseudo-Integration*. Istanbul: Koç University. Working Paper 13. Erişim Adresi http://www.iai.it/sites/default/files/gte_wp_13.pdf.

Kallis, A. (2015). *Avrupa'da Radikal Sağın Yükselişi.* İstanbul: SETA/ Siyaset, Ekonomi ve Toplum Vakfı. Erişim Adresi https://books.google.com.tr/books?id=ntxRBwAAQBAJ&pg=PA21&lpg=PA21&dq=kimlik+hareketleri+yeni+popüler+sağ&source=bl&ots=Ey64amJ0Hg&sig=t0E_tkjCL0Ik4exIlGZOjbT0SkI&hl=tr&sa=X&ved=2ahUKEwi658G6q8XdAhUJDcAKHaA5D3QQ6AEwD3oECAIQAQ#v=onepage&q=kimlik%20hareketleri%20yeni%20popüler%20sağ&f=false.

Karar. (2016). "Heykel Sanatçısından 'Eksik Heykel' Akımı". Erişim Adresi http://www.karar.com/dunya-haberleri/heykel-sanatcisindan-eksik-heykel-akimi-92594#.

Kaya, A. S. (2016). Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacıların Sorunları: Nizip Örnegi.(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Keskin, K. (2018). *Avusturya/ Neonazileri ile FPÖ Arasında Bir Köprü: "Kimlik Hareketi".* Erişim Adresi http://www.perspektif.eu/2018/03/01/neonaziler-ile-fpoe-arasinda-bir-koepruekimlik-hareketi/.

Kiraz, Sibel. (Güz 2011). "Yabancılaşmanın Kökeni Üstüne". *FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi)*. 12, 147-169. ISSN 1306-9535. Erişim Adresi www.flsfdergisi.com.

Kirilenko, G. ve Korshunova, L. (Tarihsiz). *Marksist Felsefenin Kaynakları*. İstanbul: Sarmal Yayınevi.

Kirişçi, K. (2014). *Syrian Refugees and Turkey's Challenges: Beyond the Limits of Hospitality*. Washington DC: Brookings Institution.

Korsch, K. (2000). *Karl Marx Marksist Kuram ve Sınıf Hareketi*. Ankara: Doruk Yayımcılık.

Koyuncu, A. (2017). "A Blessing? A Burden? An Annotation on Turkey's Syrian Asylum Seekers and Migration Economy". In Esen, A. ve Duman, M. (Eds.), *Syrians Under Temporary Protection in Turkey: Findings and Recommendations.* Istanbul: World Academy For Local Government and Democracy.

Kulak, Ö. (2011). "Karl Marx'da Yabancılaşma, Meta Fetişizmi ve Şeyleşme Kavramları". *Doğu-Batı*, 55, 333-361.

Lefebvre, H. (2007). *Modern Dünyada Gündelik Hayat (2. Basım).* İstanbul: Metis Yayınları.

Lefebvre, H. (Tarihsiz). *Sosyalist Dünya Görüşü Marksizm*. İstanbul: Yordam Kitap.

Löwy, M., Dumenil, G. ve Renault, E. (2011). *Marx'ı Okumak*. İstanbul: Versus Kitap.

Lukacs, J. (1993). *Yirminci Yüzyılın ve Modern Çağın Sonu.* İstanbul: Sabah Kitapları.

Mandel, E. (1975a). "Yabancılaşmanın Sebepleri". Mandel, Ernest ve Novack, George. *Marksist Yabancılaşma Kuramı* içinde. İstanbul: Yücel Yayınları.

Mandel, E. (1975b). "Sosyalist Toplumun Kuruluşu Yoluyla İlerleyen Karşı-Yabancılaşma mı, Sanayi Toplumunda Kaçınılmaz Yabancılaşma mı?. Mandel, E. ve Novack, G. *Marksist Yabancılaşma Kuramı* içinde. İstanbul: Yücel Yayınları.

Marx, K. ve Engels, F. (2013). *Alman İdeolojisi (2. Basım)*. İstanbul: Evrensel Yayın.

Marx, K. (1979). *Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı (4. Baskı)*. Ankara: Sol Yayınları.

Marx, K. (2013). *1844 El Yazmaları*. İstanbul: Birikim Yayınları.

Marx, K., Engels, F., ve Lenin, V.I. (2010). *Kadın ve Marksizm (9. Baskı)*. İstanbul: Sorun Yayınları.

Ollman, B. (2012). *Yabancılaşma Marx'ın Kapitalist Toplumdaki İnsan Anlayışı*. İstanbul: Yordam Kitap.

Özden, Ş. (2013). *Syrian Refugees in Turkey*. MPC Research Reports 2013/05, Robert Schuman Centre for Advanced Studies. San Domenico di Fiesole (FI): European University Institute. Erişim Adresi http://www.migrationpolicycentre.eu/ docs/MPC-RR-2013-05.pdf.

Özer, Y., Ateşok, Z. Ö., ve Komşuoğlu, A. (2017). Transformation of Turkey's educational policies addressing immıgrants and refugees. In Esen, A. ve Duman, M. (Eds.), *Syrians under temporary protection in Turkey: findings and recommendations*. Istanbul: World Academy For Local Government and Democracy.

Poyraz, M. (2018). Fransa'daki Türkiyeli ve Şilili Siyasi Mültecilerin Dönüşüm Süreci ve Göçmenlik Deneyimleri. *Teorik Bakış*. 10, 111- 129.

Rehmann, J. (2017). *İdeoloji Kuramları Yabancılaşma ve Boyun Eğme Güçleri.* İstanbul: Yordam Kitap.

Rockmore, T. (2014). *Marksizmden Sonra Marx*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Said, E. W. (1995). *Entelektüel Sürgün Marjinal Yabancı.* İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Said, E. W. (2006). *Kış Ruhu (İkinici Basım)*. İstanbul: Metis Yayınları.

Sayılgan, A. (1975). *Ansiklopedik Marksist Sözlük.* Ankara: Mars Matbaası

Sayın, H. (2017). "Dost ya da Düşman: Göçmen Üzerinden Siyasal Kimliğin Tanımlanması". Yağanak, E. ve Sayın, H. *Kimlik Siyaseti ve Azınlık Sorunu* içinde. Ankara: Sentez Yayıncılık.

Seyyar, A. (2004). *Davranış Bilimleri Terimleri*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.

Sirkeci, İ. (2017). "Turkey's Refugees, Syrians and Refugees from Turkey: a Country of Insecurity". *Migration Letters.* 14(1), 127-144. Erişim Adresi https://www.researchgate.net/publication/312164289_Turkey's_refugees_Syrians_and_refugees_from_Turkey_A_country_of_insecurity.

spiegel.de. (2018). Erişim Adresi http://www.spiegel.de/politik/deutschland/horst-seehofer-laut-medienberichten-mutter-aller-probleme-ist-die-migration-a-1226724.html.

Swain, D. (2013). *Yabancılaşma Marx'ın Teorisine Bir Giriş*. İstanbul: DurakİstanbulYayınevi.

Şeker, B. D. ve Sirkeci, İ. (2015). "Challenges for Refugee Children at School in Eastern Turkey". *Economics and Sociology.* 8(4), 122-133.

TBMM. (2018). *Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Mülteci Hakları Alt Komisyonu Göç ve Uyum Raporu.* Erişim Adresi https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/docs/2018/goc_ve_uyum_raporu.pdf.

Touraine, A. (1994). *Modernliğin Eleştirisi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Ulusoy, K. (2016). "Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler". Esen, A. ve Duman M. (Ed*.) Ortadoğu'da Son Gelişmeler Işığında Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri* içinde. İstanbul: Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı.

Uyan Semerci, P. ve Erdoğan, E. (2018). Türkiye'deki Suriyelileri Düşünürken Sınırları Sorgulamak. *Teorik Bakış*. 10, 77- 96.

Wilson, D. L. (2017). Marx'ın Göç Üzerine Düşünceleri: İşçiler, Ücretler ve Yasal Statü. *Monthly Review*. 2*,* 89-98.

Yıldırım, A. (Tarihsiz). *Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri ve Eğitim Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi*. Erişim Adresi eb.ted.org.tr/index.php/EB/article/ download/5326/1485.

Zimler, R. (2002). *Lizbon'un Son Kabalacısı.* İstanbul: İletişim Yayınları.

AN ATTEMPT OF CONCEPTUAL EXPLANATION ON MIGRATION AS A STATE MULTI-LAYERED ALIENATION

Extended Abstract

Aim: Alienation might be described as a subject's estrangement/removal from its natural and existential state. Starting from the second half of the 20th century, nearly all issues in human sphere have been approached through the lens of the concept of alienation, and humans have been described as alienated from themselves, from their species and their social existence. Karl Marx has been the first philosopher to dedicate a pivotal emphasis on the concept and to seek its source in society. In Marx's perspective, alienation refers to the containment, disengagement and reversal of human as a subject by the object(s) he produces. Marx explains human history by labor and its derivatives such as its means, relations and modes of production.

International immigration and descriptive theoretical approaches follow a linear orientation, and the complex nature of immigration impels it to an interdisciplinary basis. Along with the individual behavior-based micro level and the social relationships-based medium level explanations, macro level approaches engaging in structural system analyses have been brought forward within their historical context. The complex structure of immigration gives rise to a need for a means interconnecting these three levels, and the Marxist alienation approach offers an analysis framework as a means that will enable such possibility. The researcher aims for evaluating the international immigration in company with a group field study implemented in Turkey on the basis of Marx's alienation dissertations.

Method(s): The research has been implemented with qualitative research techniques. The qualitative research can be defined as a research where a qualitative process is pursued by means of information gathering methods such as observation, interview and document analysis. In this method, the purpose is to understand how human creates its own social environment and how it perceives and interprets its physical environment.

The research starts with the discussion of alienation and the Marxist interpretation of the concept, and afterwards, international immigration will be strived to be interpreted within this context.

Findings: The Arab Spring and the events thereafter have initiated the fourth major immigration wave of the modern times. In addition to the development of the first three major immigration waves of the modern times subject to the labor markets, the present fourth major wave has also significantly impacted the social, political system where the same market is based on. Social, political developments and tendencies have become unthinkable independently from immigration. Today, both domestic and foreign policies take shape on the bases of immigration and immigrants. In the labor markets, immigrants are employed in informal industries at labor-intensive, unqualified, unsanitary and risky jobs unwanted by the domestic labor without social security benefits and against long working hours, mostly being underpaid or not paid at all, and they are reduced to commodities available at the lowest cost possible. Having long past the point of marginalization, the rigor that has become ordinary whose acceptance is forced thereon for disentangling their politically demonized selves from hardship alienates them to their own existence to convert them into disposable instruments on a platform that they endeavor holding onto. Immigrant who possesses a disposable commodity self is not only alienated to its own labor along with the relevant processes and products, but also distances from its own existence.

Conclusion: As the Syria Crisis that has created the fourth major immigration wave of the "modern times" has shaken up the whole world, it has likewise exposed Turkey to an immense population movement. The immigration triggered by the crisis has mobilized conflict areas such as Afghanistan, Iraq, Myanmar, towards the end of 2018, Venezuela as it has escalated to a global

immigration movement. The acceptance, integration and existence of the immigrants in the labor market should be evaluated together with the vortex of alienation that they have been sucked into, and their status as subjects which they try to rebuild should be understood within the framework of such evaluation. As the submissive, unprotected nature of the immigrant labor forms the basis of capital accumulation, this circumstance converts immigrants to commodity bodies and opens doors to all kinds of exploitation. On the other hand, the unfair competition environment caused by the exploitation turning towards the surplus immigrant labor imposed by the capital accumulation turns the immigrant to target of lower and middle classes causing a perception where they are seen as the culprits behind the ongoing neoliberal policy crisis.